

УДК 334.012.64:001.895:330.15

Л.А. Мусіна*Керівник групи радників Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, кандидат економічних наук, м. Київ*

РОЛЬ МАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ В “ЗЕЛЕНІЙ ЕКОНОМІЦІ”: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Запровадження урядами розвинених країн нової парадигми “зеленої економіки” є однією з відповідей на виклики, спричинені наслідками глобальної фінансової кризи. Автор висвітлює шляхи екологізації виробництва та підвищення його енергоефективності, розглядаючи інновації як основну складову, що уможлиблює перехід до умов “зеленої економіки”. Визначено головні напрями діяльності малого інноваційного бізнесу, спрямованої на розвиток екологічних технологій, а також підкреслено важливість участі цих підприємств у прикладних наукових дослідженнях у сфері екології та ефективності використання ресурсів.

Ключові слова: малий бізнес, інновації, державна підтримка інновацій, “зелена економіка”, екологічні технології, енергоефективність

Глобальна фінансова криза активізувала пошук відповідей на запитання, як задіяти нові джерела зростання, пов’язані з використанням ресурсоефективних і екологічно чистіших технологій, підвищити продуктивну зайнятість населення та зменшити негативний вплив традиційних викопних енергоносіїв на зміну клімату.

Відповіддю урядів багатьох розвинених країн та міжнародних організацій стало формування концепції “зеленої економіки”, в якій економічне зростання має забезпечуватися за рахунок менш інтенсивного споживання сировини та енергії в усіх секторах економіки, застосування екологічно чистих технологій та максимально можливої утилізації відходів за принципом “створювати більше вартості за меншого негативного впливу” (*англ.* create more value with less impact).

У такій економіці інвестиції у підвищення енергоефективності, розвиток і впровадження екологічно чистіших технологій та управління відходами створюють базу для розгортання підприємництва, інноваційної діяльності та зростання зайнятості. Так, за оцінками Екологічної програми ООН (ЮНЕП), щорічне інвестування 1,25 % світового ВВП у

підвищення енергоефективності та відновлювану енергетику допомогло б скоротити світовий попит на первинну енергію на 40 % до 2050 р., а зайнятість в енергетиці збільшити на 20 %¹.

Політика “озеленення” (екологізації) виробництва має передбачати:

— реалізацію програм з підвищення енергоефективності та розвитку відновлюваної й альтернативної енергетики, впровадження систем енергетичного менеджменту відповідно до міжнародних стандартів;

— застосування технологій ресурсоефективного та екологічно чистішого виробництва;

— формування сприятливого регуляторного середовища для “зеленого” бізнесу, включно із сертифікацією екологічно орієнтованих підприємств, продукції та послуг для отримання преференцій при державному інвестуванні та закупівлях;

— інвестування в дослідження, розвиток та впровадження чистіших технологій, створення нових виробництв та оновлення інфраструктури;

— сприяння екологічним інноваціям, які забезпечують практичне застосування нових технічних рішень з метою вдосконалення виробничих процесів та організації бізнесу (нетехнологічні інновації) або доведення нових чистіших технологій до стадії комерційного використання та виходу на ринки (технологічні інновації);

— розвиток сектору послуг для “зеленої економіки” (надання послуг із комерціалізації й трансферу технологій, з оптимізації виробничих процесів і матеріальних балансів, розроблення і впровадження бізнес-планів, енергетичних, екологічних стандартів та стандартів якості продукції, створення мереж та інформаційних моніторингових систем, фінансового посередництва).

Таким чином, у “зеленій економіці” наявне велике поле для діяльності малого інноваційного бізнесу, яке охоплює щонайменше чотири напрями:

1) удосконалення виробничих процесів шляхом впровадження ресурсозбереження та технологій чистішого виробництва;

2) надання різноманітних консалтингових послуг для допомоги підприємствам та іншим групам споживачів в адаптації до жорсткіших стандартів ресурсозбереження в умовах післякризового розвитку;

3) створення мереж та інформаційних моніторингових систем, надання комп’ютерних послуг у фінансовому секторі та медицині;

4) доведення нових чистіших технологій до стадій демонстрації, комерційного використання та виходу на ринки.

Розгортання інноваційної діяльності в тих галузях, які не вимагають дорогого обладнання, зазвичай супроводжується високими темпами зростання малих інноваційних підприємств. Це повною мірою стосується сектору консалтингових послуг та інформаційно-комунікаційних технологій.

Разом з тим достатньо великі можливості для малого бізнесу наявні у сфері прикладних досліджень. Сучасна високотехнологічна чиста

¹ Доповідь ЮНЕП “Назустріч “зеленій економіці”: шлях до сталого розвитку та викорінення бідності” (лютий 2011 р.) [1].

енергетика створює попит на широкий спектр інновацій і стимулює розвиток ринкового підприємництва для впровадження інноваційних розробок.

Якщо атомна енергетика та космічні проекти становили “кістяк” інновацій, котрі змінили світ 50 років тому, то нині 80—90 % інноваційних рішень належатимуть до “зелених” інновацій, передусім у сфері безпечної відновлюваної енергетики, яка спирається на мережу малих підприємств, що реалізують високотехнологічні проекти з акумулювання енергії сонця й вітру, виробництва біопалива, уловлювання та захоронення діоксиду вуглецю (CO₂), створення розумних енергетичних мереж на базі інформаційно-комунікаційних технологій (грід-систем) тощо.

За висновками Міжнародного енергетичного агентства, новітні низьковуглецеві енергетичні технології сьогодні коштують набагато дорожче, ніж технології на основі традиційного викопного палива, а знизити їхню вартість та підвищити привабливість для приватного сектору можна шляхом освоєння, тобто прискорення досліджень, розробок, демонстрації та впровадження поряд із реформуванням системи субсидій на використання енергоресурсів з викопного палива.

Технологіям майбутнього нелегко витримувати конкуренцію з традиційними технологіями видобутку та постачання викопного палива. Головними бар’єрами на шляху до “зеленого” зростання є надання субсидій на видобуток викопного палива, що має шкідливі для екології наслідки, заниження цін на енергоресурси та побутові послуги, недостатній облік використання природного капіталу в системі національних рахунків і фінансовій звітності компаній, інерція інвесторів та споживачів. Так, сьогодні 1—2 % світового ВВП йдуть на субсидювання видобутку викопного палива, а також спрямовуються у сільське господарство, у тому числі на використання пестицидів, у водне господарство та риболовство. Більшість таких субсидій завдають шкоди довкіллю та спричиняють дефіцит природних ресурсів.

Далекоглядна політика технологічної модернізації у розвинених країнах ще на початку нинішнього тисячоліття була спрямована на запровадження реальних цін на викопні енергоресурси, прийняття жорстких екологічних, енергетичних стандартів та стандартів якості продукції, сприяння приєднанню підприємств до добровільних стандартів соціального корпоративного управління. Завдяки цьому країни — технологічні лідери створили мотивацію до інноваційного оновлення виробництва і продовжують утримувати лідерські позиції в розвитку та впровадженні передових технологій.

Україна попри високий дослідницький потенціал у багатьох сферах наукової діяльності імпортує високотехнологічне енергозберігальне обладнання з-за кордону. Для країн із перехідною економікою важливо знайти власну нішу на ринках та сконцентрувати зусилля на обмеженому колі перспективних технологічних інновацій і продукції, поступово піднімаючись вгору по ланцюгу вартості за рахунок нововведень та постійного підвищення якісних характеристик продукції. Прикладом є політика Китаю щодо запозичення в індустріально розвинених країн технологій чистої енергетики та мікроелектроніки, їх удосконалення й

подальшого продажу відповідної продукції за низькими цінами в інші країни, зокрема в Україну.

Є велика небезпека, що разом зі значними коштами міжнародних організацій та країн-донорів, які сьогодні спрямовуються на розвиток новітніх чистих технологій, на вітчизняні підприємства можуть надійти запозичені технології та обладнання, якщо власні українські наукові розробки не будуть доведені до комерційного результату і не матимуть товарного вигляду та якісних характеристик, необхідних для виробників.

У вирішенні цієї проблеми суттєву роль повинні зіграти університети та науково-дослідні установи, навколо яких концентрується малий інноваційний бізнес. Вони мають сформувати технологічні платформи для забезпечення співпраці цього бізнесу з наукою та промисловими колами, створити “шляхопровід” для прискореного руху наукових розробок у реальний сектор. Поряд із закладами великої науки доцільно організувати систему центрів чистішого виробництва, які здійснюватимуть технологічну експертизу на підприємствах та допомагатимуть оптимізувати виробничі процеси в напрямі ресурсозбереження й енергоефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication [Electronic resource]. — Режим доступу : www.unep.org/greeneconomy.

Надійшла до редакції 09.09.2011

Мусина Л.А. Роль малого инновационного бизнеса в “зеленой экономике”: перспективы для Украины

Введение правительствами развитых стран новой парадигмы “зеленой экономики” является одним из ответов на вызовы, обусловленные последствиями глобального финансового кризиса. Автор освещает пути экологизации производства и повышения его энергоэффективности, рассматривая инновации как основную составляющую, позволяющую перейти к условиям “зеленой экономики”. Определены главные направления деятельности малого инновационного бизнеса по развитию экологических технологий, а также подчеркнута важность участия этих предприятий в прикладных научных исследованиях в сфере экологии и эффективности использования ресурсов.

Ключевые слова: малый бизнес, инновации, государственная поддержка инноваций, “зеленая экономика”, экологические технологии, энергоэффективность

Musina L.A. The role of small innovative business in green economy: perspectives for Ukraine

New “green economy” paradigm was introduced by governments in many developed countries as a result of facing new challenges brought by global financial crisis. In the article author discusses some ways to make production process more ecological and energy-efficient. Innovations are said to be a key element that makes transition to “green economy” possible. Author also defines main activities of small innovative business that can contribute to ecological technologies development and states the importance of participation of small innovative companies in scientific researches related to ecology and resources efficiency problems.

Keywords: small business, innovations, state support of innovations, green economy, ecological technologies, energy efficiency